

KİTAB-I MUKADDES'İN GÖLGESİNDE YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

Dilek Yardım*

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU IN THE SHADE OF THE BIBLE

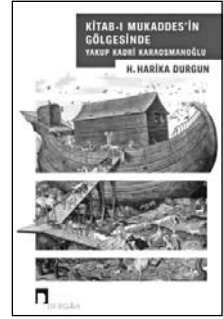
H. Harika Durgun, *Kitab-ı Mukaddes'in Gölgesinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2019, 224 sayfa.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, edebiyat tarihimizde hakkında en çok çalışma yapılan isimlerden biridir. Yazarın hayatı ve edebî yönünü çeşitli açılardan ele alan bu çalışmalarda Yakup Kadri'nin eserlerinde yoğun bir şekilde görülen ve yazarlığının karakteristik bir hususiyetini oluşturan Kitab-ı Mukaddes tesirine de temas edilmiştir. Ancak söz konusu tesir, yazarın ya sadece bir romanı *Sodom ve Gomore* üzerinden ya da bütün eserleri göz önünde bulundurulmadan genel hatlarıyla makale boyutunda değerlendirilmiştir. Şevket Toker'in "*Sodom ve Gomore* Romanında Dini İmajlar" ile Ayşe Nur Özdemir'in "*Sodom ve Gomore*'de Bir Gönderge olarak Kutsal Metinler"; Bediâ Koçakoğlu ve Özlem Sürücü'nün "*Dinin Sekülerleşen Kodları: Kitab-ı Mukaddes ve Yakup Kadri*" başlıklı makaleleri, bahsettiğimiz çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. H. Harika Durgun'un 2019'un son ayla-

ında okuyucusuyla buluşan *Kitab-ı Mukaddes'in Gölgesinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu* başlıklı kitabı ise, meseleyi daha etraflı ve daha detaylı ele almasıyla dikkat çekmektedir. Yakup

Kadri'nin edebî eserlerinin yanı sıra monografik çalışmaları ve gazete yazılarını da inceleyen Durgun, Kitab-ı Mukaddes etkisini, Tanzimat döneminde resmî bir hâl alan medeniyet dairesi değişiminin yansımaları, yazarın ferdî hayatı, okuma kültürü ve ailesinden gelen zengin kültür mirası perspektifinde zengin bir kaynakçayla değerlendirmiştir.

Kitab-ı Mukaddes'in Gölgesinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Önsöz", "Giriş", "Yakup Kadri ve Kitab-ı Mukaddes", "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerinde Kitab-ı Mukaddes'ten Gelen Unsurlar", "Sonuç ve Değerlendirme" olmak üzere beş ana bölüm-

* Arş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

den oluşmuştur. Çalışmasının amacını “Biz bu çalışmayla Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun eserlerinde ve tespit edebildiğimiz yazılarında Kitab-ı Mukaddes’ten ne yönde istifade ettiğini ortaya koymayı amaçladık” (s.8) cümlesiyle dile getiren Durgun, Kitab-ı Mukaddes etkisini “Kıssalar/Olaylar”, “Kişiler”, “Mekânlar” alt başlıklarıyla incelemektedir. “Önsöz”ünde Yakup Kadri’nin Yunan ve Latin mitolojisi ile Kitab-ı Mukaddes’e olan eğilimini genel hatlarıyla ortaya koyan Durgun, ele aldığı konu hakkında bugüne kadar yapılan çalışmaları, kitabının diğer bölümlerinde neler üzerinde durduğunu, hangi kaynaklardan yararlandığını ve onu bu konuyu çalışmaya nelerin ve kimlerin teşvik ettiğini dile getirerek genel bir panorama çizer.

Yakup Kadri’deki Kitab-ı Mukaddes etkisinin temellerini tespit etmek adına, Yakup Kadri’ye gelen kadar Yunan ve Latin kültürü ile Kitab-ı Mukaddes etkisinin ele alındığı “Giriş” bölümünde, Tanzimat Dönemi’ndeki Batılı kaynaklara yönelişi kapsamlı bir şekilde değerlendirerek işe başlayan Durgun, aynı zamanda Batı’da Rönesans’la başlayan Yunan medeniyetine dönüşü de ele alarak Osmanlı’dan önce Batı’da meydana gelen değişimin ayak izlerini takip eder. Böylece bir domino etkisi ile Yakup Kadri’ye kadar uzanan bu tesirin nüvelerini ortaya koyar. Bunun yanı sıra Osmanlı’da Yunan ve Latin edebiyatı ve tarihine artan ilgiyi, bu medeniyetlere dair yazılan tarihler ve edebî eserlerde görülen yansımaları, Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemlerinden verilen örneklerle somut bir şekilde ortaya koyar. Kitab-ı Mukaddes tesirinin Yakup Kadri’ye kadarki izlerini değerlendirirken öncelikle, Avrupa’da İncil’in ve Kitab-ı Mukaddes’in Almanca çevirileriyle başlayan dini menkıbelere artan ilgiyi ele alır. Akabinde çalışmasının temel

kaynağı Kitab-ı Mukaddes’i bölüm bölüm tanıtır. Kitab-ı Mukaddes’in ilk Türkçe çevirileri hakkında da bilgiler vererek bu çeviriler vasıtasıyla edebî eserlerde görülen Kitab-ı Mukaddes tesirini değerlendirir. Şiirde Şinasi, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim ve Mehmet Emin Yurdakul; romanda ise Ahmet Mithat ve Halit Ziya üzerindeki kısmî Kitab-ı Mukaddes tesirini ortaya koyarak Tanzimat’la başlayan ve Yakup Kadri’ye kadar gelen dönemin genel bir panoramasını çizer, böylece Yakup Kadri’yi bu etkilenmeye sürükleyen sebeplerden biri olan edebiyat sahasındaki bu yönelimleri ortaya koyar.

Durgun, “Yakup Kadri ve Kitab-ı Mukaddes” bölümünde eserlerini değerlendirmeye geçmeden önce Yakup Kadri’yi Kitab-ı Mukaddes’ten etkilenmeye götüren sebepleri ortaya koyar. “... *peki Yakup Kadri niçin Kur’an-ı Kerim’den değil Kitab-ı Mukaddes’ten faydalanıyor?*” (s. 58) sorusunun cevabını aradığı bu bölümde, Yakup Kadri’nin ailesine ve hayatına dair anılarından ve mektuplarından yola çıkarak verdiği bilgilerle okuması keyifli bir biyografi ortaya koyar. Yakup Kadri’nin eğitim hayatını, okuma kültürünü ve ailesinden gelen zengin kültür mirasını değerlendirerek onu Kitab-ı Mukaddes’ten etkilenmeye sürükleyen şahsî sebepleri gözler önüne serer. Ayrıca Tevrat ve İncil’i ne zaman okumaya başladığına, Kitab-ı Mukaddes tesirinde onu etkileyen Batılı şahsiyetlere ve eserlere, Yahya Kemal’le birlikte temsilcisi olduğu Nev-Yunanîlik hareketine, dergilerde kaleme aldığı Nev-Yunanî ekole uygun yazılarına ve şiirlerine dair bilgileri de öğrendiğimiz bu bölümde aynı zamanda Yahya Kemal ve Yakup Kadri’nin Nev-Yunanîlik hareketi neticesinde karşılaştıkları tepkiler de verilerek Yakup Kadri’nin eserlerini vücuda getirdiği dönem, tarihî, sosyal ve edebî cep-

hesiyle ortaya konur. Bunun yanı sıra Balkan Savaşı'nın olumsuz neticelenmesi sonucunda Yakup Kadri'nin edebî şahsiyetinde meydana gelen kırılmayı ve onun milliyetçiliğini gerek gazete ve dergilerde kaleme aldığı yazılarından gerekse edebî eserlerinden takip eden Durgun, dil ve üslubu meselesini de değerlendirek onun dinden istifadesinin "... *ibadet amaçlı değil, "ilham" kaynaklı*" (s. 58) olduğunu belirtir ve Kitab-ı Mukaddes'in Yakup Kadri'nin üslubu üzerindeki etkisini ortaya koyar. Bunu yaparken ondaki etkilenmenin ilk olarak hangi eserleriyle başladığını belirttiikten sonra eserlerinde Kitab-ı Mukaddes'ten gelen unsurları değerlendireceği bir sonraki bölümün de kapısını aralar.

"Önsöz"de çalışmasının haritasını çizen, "Giriş" ve "Yakup Kadri ve Kitab-ı Mukaddes" bölümlerinde sosyal tarihçilik ve edebiyat tarihçiliği yapan Durgun, "Kitab-ı Mukaddes'ten Gelen Unsurlar" bölümünde de edebi eserlerin tahlili bakımından işçiliğini ortaya koyar. "Kıssalar/Olaylar", "Kişiler" ve "Mekânlar" başlıklarından oluşan bu kısımda Kitab-ı Mukaddes izlerini değerlendirirken eserlere gider, çarpıcı değerlendirmeler ve tespitlerde bulunur. "Kıssalar/Olaylar" bölümünde Yakup Kadri'nin eserlerinde bulunan "Tevratî Manzara/Tevratî Felâketler", "Yaratılış", "Nuh'un Gemisi", "Lût Kavmi", "Hz. İbrahim ve Hz. İshak", "Hz. Musa ve Benî İsrail" ile "Hz. İsa"ya dair kıssaları; "Kişiler" bölümünde "Hz. İsa" ve "Benî İsrail (İsrailoğulları)" ile eserlerinde yer alan kişiler arasındaki ilişkiyi; "Mekânlar" bölümünde ise "Babil-Babil Kulesi", "Arz-ı Mev'ud" ile "Sodom ve Gomore" gibi mekânlar vasıtasıyla İstanbul, Ankara, Paris, Prag, Amerika, Cenevre gibi eserlerine konu olmuş şehir ve ülkelerin tasvirini ortaya koyar. Bu kıssalar, kişiler ve

mekânların hangi bakımlardan seçildiğini ve ne amaçlarla kullanıldığını ise yaptığı Kitab-ı Mukaddes okumaları neticesinde değerlendirir. Bu bölümde dikkat çeken en önemli husus, Durgun'un, Yakup Kadri'nin eserlerinde karşılaşılan Kitab-ı Mukaddes unsurlarını ve bu unsurların onun eserlerinde sembolize ettiği olay, kişi ve mekânları açıklarken gerek Kitab-ı Mukaddes'ten gerekse Yakup Kadri'nin eserlerinden yaptığı alıntılardır. Bu alıntılar vasıtasıyla hem Kitab-ı Mukaddes'i okumamış bir kişi için bu unsurların ne anlama geldiği oldukça açıklayıcı bir şekilde ortaya konurken hem de eserlerden yapılan alıntılarla Yakup Kadri'nin üslubu hakkında okuyucuda bir fikir zemini oluşturulur. Bu bölümde, yapılan tespitler ve değerlendirmeler vasıtasıyla Yakup Kadri'nin eserlerine konu olması bakımından II. Meşrutiyet'in ilanından 1950'lere kadarki döneme dair bilgiler de verilerek siyasi ve toplumsal açıdan Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süreci de ortaya konmuş olur.

"Sonuç ve Değerlendirme" bölümünde, Yakup Kadri'nin, bir "*teşbih ve istiare menbaı*" (s. 187) olarak Kitab-ı Mukaddes'e yönelişini, çalışması boyunca ayrıntılı bir şekilde üzerinde durduğu meseleleri toplu bir şekilde değerlendirebilir. Bu değerlendirmenin ardından Yakup Kadri'nin eserlerindeki Kitab-ı Mukaddes etkisine devrin yazarlarının getirmiş olduğu olumlu ve olumsuz birtakım yorumlara da yer vererek yazıldığı dönemde bu eserlerin nasıl bir etki uyandırdığını göstermiş olur.

Çalışmasıyla edebiyat tarihinde Yakup Kadri'ye dair önemli bir boşluğu dolduran Durgun, bugüne kadar sadece genel olarak romanları ya da sadece bir romanı *Sodom ve Gomore* üzerinden yapılan benzer çalışmaların aksine, mensur şiirlerinde başlayan

Kitab-ı Mukaddes tesirini romanlarıyla birlikte hikâyeleri, hatıraları, monografileri ve gazete yazılarında da tespit ederek göstermiştir. Yakup Kadri ve eserlerini bir bütün olarak ele alan bu çalışma aynı zamanda toplum, kültür ve edebiyat tarihi açısından verdiği bilgilerle de oldukça önemli ve zengin bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Yararlandığı kaynakların çeşitliliği ve çok yönlülüğünün yanı sıra çalışma içerisinde bahsi geçen ikincil konular için gösterilen diğer kaynaklar ise okuyuculara birden çok kapı aralaması bakımından dikkat çekici bir diğer husustur. Bunun yanı sıra Durgun, oldukça akıcı üslubuyla, kuru bir akademik üslubun çerçevesinden sıyrılarak

okuması keyifli, vermek istediği mesajı oldukça açık bir şekilde ortaya koyan bir çalışma vücuda getirmiştir. Bunu yaparken bilimsel tutumdan şaşmayarak ortaya koyduğu tezi sağlam dayanaklarla temellendirmesi de şimdiden çalışmasını edebiyat bilimi açısından oldukça sağlam bir yerde konumlandırmıştır. Yakup Kadri'deki Kitab-ı Mukaddes etkisine dair verdiği bilgilerin yanı sıra Kitab-ı Mukaddes'in gerek Batı gerekse Türk toplumundaki yerini ve etkisini göstermesi bakımından daha geniş alanları "gölge"lemesi sebebiyle *Kitab-ı Mukaddes'in Gölgesinde Yakup Kadri Karaoğlan*, keyifle okunacak ve yeni ufuklar açacak bir çalışmadır.